

EKSAMENSOPPGAVE

JUS2111 Statsforfatningsrett, folkerett og menneskerettigheter

Dato: 21.juni 2019

Tid: 09:00 - 15:00

Praktikum – del I (estimert tid 1 time)

Fredag 22. mars streiket skoleelever i hele Norge med krav om umiddelbar handling i klimasaken. Den norske skolestreiken var en del av en større, internasjonal ungdomsbevegelse.

Skolestreikene fanget oppmerksomheten til miljøstiftelsen *Havets Gjeter*. Den er kjent for direkte og aggressive aksjoner for å avsløre og konfrontere virksomheter på havet som de anser for å være miljømessig uforsvarlige. For å gjennomføre aksjonene bruker Havets Gjeter et hurtiggående skip, *MY Ida Ollvik*, som seiler under slovensk flagg.

Havets Gjeter rekrutterte noen ungdommer fra Nord-Norge som hadde vært frontfigurer for skolestreikene til å delta i en aksjon mot Goliatplattformen. Plattformen ligger omtrent 30 nautiske mil utenfor kysten, nordvest for Hammerfest.

Aksjonen gikk ut på å male teksten «Youth Strike 4 Climate» på plattformens skrog. *MY Ida Ollvik* seilte helt inntil plattformen, slik at aksjonistene fra Havets Gjeter fikk malt på teksten. Samtidig stod ungdommene på dekk og holdt opp plakater de hadde brukt under skolestreikene. Det hele ble streamet direkte via sosiale medier.

Arbeiderne på Goliatplattformen tilkalte Kystvakten, og de stengte av sikkerhetsgrunner ned produksjonen på plattformen da skipet la seg inntil plattformen.

Kystvakten ankom raskt og meddelte over radio til *MY Ida Ollvik* at det var straffbart å operere i sikkerhetssonen rundt plattformen, jf. lov 29. november 1996 nr. 72 (Petroleumsloven) § 10-17 jf. § 9-4. Sikkerhetssonen var her på 500 meter, se forskrift om helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten og på enkelte landanlegg (rammeforskriften) § 52 jf. § 6 bokstav (i). Det ble også vist til FNs havrettskonvensjon (UN Convention on the Law of the Sea – UNCLOS) artikkel 60(4). Kystvakten beordret deretter *MY Ida Ollvik* inn til Hammerfest havn.

Oljeproduksjonen på Goliatplattformen ble stengt i nesten ett døgn. Avstengningen innebar et produksjonstap på drøyt 60 millioner norske kroner.

Fremme i Hammerfest havn ble både skipet og alle om bord tatt i arrest. På tidspunktet for arrestasjonen hadde MY Ida Ollvik om bord seks medlemmer fra Havets Gjeter (tre norske statsborgere, to nederlandske statsborgere, og én slovensk statsborger) og tolv ungdommer med norsk statsborgerskap i alderen 16–17 år. MY Ida Ollvik ble fortøyd på kaia i Hammerfest og alle de 18 om bord ble pålagt å bli værende på skipet. Politibetjenter fra Hammerfest politistasjon holdt vakt på kaia, slik at ingen rømte. Alle om bord ble nektet all kontakt med omverdenen.

Aksjonen ble toppsaken hos alle riksmidlene i Norge, og var blant hovedsakene i mediehus verden over. Et bredt spekter av reaksjoner gjorde seg gjeldende i media, alt fra fordømmelse av aksjonen som «klimaterrorisme» til helhjertet støtte til aksjonen kombinert med raseri mot «overreaksjonen fra den norske kystvakta».

Selv om de følte seg komfortable i mediestormen, ble Havets Gjeter etter hvert som dagene gikk stadig mer bekymret for de som var om bord. De jobbet derfor intenst med å få vennligsinnede regjeringer til å bistå dem, og klarte til slutt å overbevise Slovenia om å gripe inn.

To uker etter arrestasjonen anla Slovenia sak mot Norge ved Det internasjonale havrettstribunalet i Hamburg (International Tribunal for the Law of the Sea – ITLOS). Slovenia krevde at skipet og alle om bord skulle løslates mot at Slovenia stilte sikkerhet i form av et pengebeløp fastsatt etter rettens skjønn.

Norge påstod at kravet måtte avvises. Norge hadde bare akseptert Den internasjonale domstolens (International Court of Justice – ICJ) jurisdiksjon i forbindelse med tvister etter UNCLOS, se Norges erklæring under UNCLOS artikkel 287. Hvis noen domstol overhodet hadde jurisdiksjon, måtte det i så fall være et voldgiftstribunal opprettet etter UNCLOS vedlegg VII (Annex VII), slik Slovenia hadde samtykket til i sin erklæring under UNCLOS artikkel 287.

Slovenia var uenig, og hevdet at ITLOS hadde jurisdiksjon etter UNCLOS artikkel 292.

ITLOS besluttet at domstolen i første omgang kun skulle avgjøre avvisningsspørsmålet, og innkalte partene til rettsmøte.

Norge har avgitt følgende erklæring under UNCLOS artikkel 287:

«The Government of the Kingdom of Norway declares pursuant to article 287 of the Convention that it chooses the International Court of Justice for the settlement of disputes concerning the interpretation or application of the Convention.»

Slovenia har avgitt følgende erklæring under UNCLOS artikkel 287:

«The Government of the Republic of Slovenia declares pursuant to article 287 of the Convention that it chooses an arbitral tribunal constituted in accordance with Annex VII for the settlement of disputes concerning the interpretation or application of the Convention.»

Drøft og avgjør avvisningsspørsmålet.

Praktikum – del II (estimert tid 2,5 timer)

Etter en måneds tid valgte Norge å løslate MY Ida Ollvik og de 18 personene om bord. Alle 18 gikk deretter til felles søksmål mot den norske stat ved Oslo tingrett.

De fremmet krav om at tingretten skulle slå fast at ytringsfriheten deres hadde blitt krenket, ved at de ikke fikk lov til å kommunisere med media mens de var arrestert. Dermed hadde de blitt forhindret i å formidle sitt politiske budskap. Dette måtte ifølge dem anses som en slags forhåndssensur, i strid med det absolutte forbudet i Grunnloven § 100(4).

Staten innvendte at dette ikke var noen forhåndssensur. Alle om bord på båten stod fritt til å si det de ville, bare ikke til personer utenfor skipet. Dessuten hevdet staten at Grunnloven § 100(4) ikke er så absolutt som ordlyden skulle tilsi. Staten viste også til at kontaktforbudet var et lite restriktivt tiltak sett i lys av at aksjonen var straffbar, forårsaket stor økonomisk skade, og skapte en risiko for kollisjon med katastrofale oljeutslipp i de sårbare nordområdene. Og uansett kunne ikke de utenlandske statsborgerne som befant seg om bord være vernet av Grunnloven § 100.

De tolv ungdommene i alderen 16–17 år krevde i tillegg at tingretten måtte slå fast at deres rett til vern mot frihetsberøvelse var krenket. Ungdommene viste i den forbindelse blant annet til at de var barn, og at det ikke var til barns beste å bli holdt innesperret på et skip over lengre tid. Blant annet hadde de gått glipp av en hel måneds skolegang.

Staten mente derimot at arrestasjonen av ungdommene var en nødvendig og proporsjonal reaksjon. Skipet var stort, slik at ungdommene hadde god plass til å boltre seg på. De fikk all den mat og snacks de ønsket seg, og hadde tilgang til alt hva Hammerfest bibliotek kunne tilby av bøker, blader og filmer. Det var nok mange ungdommer som kunne tenkt seg en slik ferie, ble det hevdet. Videre hevdet staten at tingretten burde se bort fra tapet av skolegang, siden disse ungdommene ledet an i skolestreikene. Dessuten mente staten at det ikke kunne legges vekt på at de teknisk sett var barn, ettersom de om kort tid ville være som voksne å regne.

Drøft og avgjør de rettsspørsmål oppgaven reiser. Prosessuelle spørsmål skal ikke drøftes.

Praktikum – del III (estimert tid 2,5 timer)

Saken skapte også kontroverser i det politiske miljø. Mindretallet på Stortinget reagerte sterkt på Kystvaktens handlemåte, og satte saken på Kontroll- og konstitusjonskomiteens agenda.

Et samlet mindretall i komiteen, som utgjorde mer enn en tredjedel av dens medlemmer, anmodet den ansvarlige statsråden (forsvarsministeren) om å møte til en høring etter reglene i Stortingets forretningsorden § 27 og Reglementet for åpne kontrollhøringer. Statsråden nektet å møte.

Mindretallet på Stortinget kritiserte forsvarsministeren i sterke ordelag, og fremmet forslag om at Stortingets ansvarskommisjon skulle iverksette undersøkelser for å klarlegge om det var grunnlag for riksrettstiltale, jf. Grunnloven § 86. Forslaget ble vedtatt av et mindretall på mer enn en tredjedel av stemmene, jf. Stortingets forretningsorden § 44(1).

Stortingets ansvarskommisjon begynte arbeidet med en rapport i saken. Samtidig kjempet regjeringen og Stortingets mindretall en kamp i pressen om hvem som hadde retten på sin side. Mindretallet hevdet at forsvarsministeren hadde brutt sine konstitusjonelle plikter på to måter. For det første ved at forsvarsministeren nektet å delta i kontrollhøringen. Stortinget måtte kunne innkalle hvem de ville til høring, jf. Grunnloven § 75 bokstav (h).

For det andre mente mindretallet at forsvarsministeren hadde brutt sine konstitusjonelle plikter ved å unnlate å forhindre menneskerettighetskrengelsene mot personene om bord på MY Ida Ollvik. Siden menneskerettighetene nå er nedfelt i Grunnloven måtte det ifølge mindretallet medføre riksrettsansvar om et medlem av regjeringen bevisst bidrar til brudd på dem. Gitt den voldsomme mediedekningen av hendelsen kunne ikke forsvarsministeren unngå å ha kjennskap til menneskerettsbruddene, hevdet Stortingets mindretall.

Regjeringen avfeide mindretallets argumenter, og hevdet at et mindretall på Stortinget måtte føye seg etter flertallet. Slik fungerer demokratiet, sa statsministeren tørt i en TV-debatt.

Drøft og avgjør de rettsspørsmål som bør behandles i ansvarskommisjonens rapport.

Oslo, 15.06.2019

Alf Petter Høgberg

Faglig eksamensleder

